

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 marca 2019 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ust. 1,9 i ust. 11 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych zobowiązał A. O. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z tytułu renty rodzinnej za okres: 1.05.2017 – 31.08.2017, 1.11.2017 – 31.01.2018, 1.04.2018 – 31.03.2019 w kwocie 14849,04 zł, odsetek za okres 11.05.2017 – 19.03.2019 – w kwocie 891,89 zł

/decyzja – w aktach ZUS/

W dniu 26 kwietnia 2019 roku wnioskodawczyni złożyła odwołanie od powyższej decyzji, wnosząc o jej zmianę, podnosząc, że uprawnienie do renty nie jest uzależnione od frekwencji na zajęciach.

/odwołanie - k. 3/

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, wskazując, że w spornych okresach wnioskodawczyni nie spełniła wymogu frekwencji na zajęciach i była trzykrotnie skreślana z listy uczniów.

/odpowiedź na odwołanie - k. 6/

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Wnioskodawczyni urodziła się w dniu 25 marca 1995 roku.

/okoliczność bezsporna/

Na mocy decyzji organu rentowego z dnia 19 stycznia 2012 roku była uprawniona do renty rodzinnej od dnia 17 stycznia 2012 roku.

/bezsporne, decyzja – w aktach ZUS/

Decyzją z dnia 9 kwietnia 2013 r organ rentowy od 1.05.2013 r dokonał podziału renty rodzinnej między uprawnione osoby, w tym dla wnioskodawczyni, która została zobowiązana do powiadomienia ZUS o podanych w pouczeniu okolicznościach powodujących: ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty w całości lub części, tj. zaprzestanie uczęszczania do szkoły przez osobę powyżej 16 roku życia.

/ decyzja w aktach ZUS/

Kolejne decyzje doręczane wnioskodawczyni dotyczące wznowienia wypłaty świadczenia, przyznawania renty rodzinnej na dalszy okres również zawierały stosowne pouczenia oraz informacje, że renta przysługuje pod warunkiem nauki.

/decyzje w aktach ZUS/

Wnioskodawczyni w roku szkolnym 2016 – 2017 od lutego rozpoczęła naukę w Policealnym Studium (...) na kierunku asystentka stomatologiczna. Spełniła wymogi frekwencji w lutym, marcu i kwietniu, od maja przestała uczęszczać na zajęcia i 10 czerwca 2017 r została skreślona z listy uczniów z powodu niespełnienia wymogu 51 % frekwencji.

Od września 2017 r rozpoczęła naukę na kierunku technik masażysta. We wrześniu i październiku spełniła 51 % frekwencji. W listopadzie, grudniu i styczniu przestała uczęszczać na zajęcia. Dnia 24.01.2018 r została skreślona z listy uczniów na kierunku technik masażysta.

Od lutego zapisała się na kierunek technik farmaceutyczny. Przez luty i marzec spełniła wymóg 51 % obecności, od kwietnia do czerwca nie uczęszczała na zajęcia i nie spełniła wymogu frekwencji. 20 czerwca 2018 r została skreślona z listy uczniów.

We wrześniu 2018 r wyraziła chęć zapisania się na kierunek elektroradiolog. Nie dokończyła formalności związanych z rekrutacją, dlatego nie uzyskała wpisu na listę uczniów na tym kierunku.

/zaświadczenie – k. 117 akt ZUS, kserokopia list obecności , zaświadczenie – w aktach ZUS, zeznania wnioskodawczyni – e – prot. 00:09:53 w zw. Z 00:03:07/

Decyzją z dnia 20.03.2019 organ rentowy wstrzymał wypłatę renty rodzinnej dla wnioskodawczyni od 1 marca 2019.

/decyzja w aktach ZUS/

Sąd Okręgowy dokonał następującej oceny dowodów i zważył, co następuje:

W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego odwołanie tylko częściowo zasługiwało na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 roku poz. 887) renta rodzinna przysługuje dzieciom (własnym, drugiego małżonka i przysposobionym):

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

W myśl ust. 2 art. 68, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

Ponadto w myśl art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Zgodnie zaś z ust. 2 pkt 1 w/w przepisu za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczone o braku prawa do ich pobierania.

W ustępie 4 i 5 cytowanego przepisu ustawodawca określił, za jaki okres można skutecznie żądać zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. I tak nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.

Kwestią sporną w niniejszym postępowaniu pozostała okoliczność, czy wnioskodawczyni w spornych okresach, wymienionych w decyzji kontynuowała naukę, a tym samym czy należnie pobrała w tym okresie rentę rodzinną.

Z poczynionych przez Sąd ustaleń wynika, że w spornym okresie wnioskodawczyni, pomimo zapisania się do szkoły na kolejne kierunki, w których miała kontynuować naukę, nie uczęszczała na obowiązkowe zajęcia edukacyjne wynikające z realizacji podstawy programowej i w wymienionych w decyzji okresach nie uzyskiwała wymaganej frekwencji.

Wnioskodawczyni w toku postępowania nie negowała tego faktu, podnosiła jednak, iż nie ma to znaczenia z punktu widzenia prawa do renty rodzinnej.

Podkreślić w tym miejscu należy, że istota renty rodzinnej służącej dziecku zmarłego ubezpieczonego sprowadza się do zapewnienia mu świadczenia umożliwiającego kontynuację nauki w celu uzyskania zdolności do samodzielnego utrzymania (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 3 września 2014 r., sygn. III AUa 1972/13, LEX nr 1506643).

Sąd Okręgowy podziela w tym zakresie dominujące i utrwalone orzecznictwo, w myśl którego określenie przez ustawodawcę w art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy, iż renta rodzinna przysługuje dziecku po ukończeniu 16 roku życia do ukończenia nauki w szkole należy rozumieć nie tyle formalny status ucznia (słuchacza), co realne wypełnianie tej roli stosownie do regulaminu uczelni, w szczególności poprzez uczestnictwo w zajęciach, podchodzenie do egzaminów i przedkładanie wymaganych prac semestralnych itd. Nie mieści się w tym pojęciu takie postępowanie ucznia (słuchacza), które polega na zapisywaniu się do danej szkoły bez uczestniczenia w całości lub istotnej części zajęć, nie podchodzeniu do egzaminów i nie przedkładaniu wymaganych programem nauczania prac. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2006 r. III UK 153/11 LEX nr 1318422; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r. I UK 65/12 LEX nr 1231467; wyrok Sądu Najwyższego z 3 sierpnia 2012 r. I UK 96/12 LEX nr 1226829; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r. I UK 471/12 LEX nr 1308053; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2014 r. I UK 414/13 LEX nr 1483946).

Oczywisty brak woli kontynuowania nauki, a jedynie stwarzanie pozorów jej pobierania – nie pozwala na uznanie takiej osoby za osobę pobierającą naukę. /tak SA w Białymstoku z dnia 3 września 2014 r., III AUa 1972/13/. Nie można mówić o pobieraniu nauki, gdy uczeń nie podejmuje żadnych starań w kierunku przyswajania wiedzy, a status osoby uczącej się uzyskuje tylko poprzez zapisanie się do określonej szkoły. /tak wyrok SA w Łodzi z dnia 29 kwietnia 2014 r., III AUa 51/14, wyrok SA w Łodzi z dnia 20 maja 2013 r., III AUa 542/13/

W stanie faktycznym niniejszej sprawy nie można dopatrzeć się w działaniach ubezpieczonej zamiaru kontynuowania nauki w szkole, o czym świadczy to, że nie uczestniczyła w zajęciach dydaktycznych w spornym okresie, nie osiągała wymaganej frekwencji i w konsekwencji była skreślana z listy słuchaczy..

Z uwagi na powyższe stwierdzić należy, że wnioskodawczyni nie miała woli kontynuowania nauki, stwarzała jedynie pozory jej pobierania, poprzez zapisywanie się do szkoły na kolejne kierunki, ponowne zapisywanie po skreśleniu z listy słuchaczy, by mieć formalny status słuchacza, a następnie nie uczestniczenie w zajęciach w wymaganym rozmiarze w kolejnym semestrze, co nie pozwala na uznanie skarżącej za osobę pobierającą naukę w rozumieniu art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy.

Sąd ustalił również, że odwołująca się od momentu uzyskania prawa do renty rodzinnej była regularnie pouczana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych o obowiązku ciążącym na osobach pobierających rentę rodzinną po ukończeniu 16 roku życia, tj. do poinformowania organu rentowego o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły-uczelni, a jeżeli uczy się nadal to do nadesłania zaświadczenia ze szkoły z podaniem terminu programowego jej ukończenia. Ponadto w doręczanych wnioskodawczyni decyzjach była informacja, iż osoba, która nienależnie pobrała świadczenia zobowiązana jest do ich zwrotu oraz definicja nienależnie pobranego świadczenia.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego warunkiem uznania świadczenia za nienależnie pobrane jest pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w

części). Pouczenie o takich okolicznościach nie może odnosić się indywidualnie do pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z różnorodnych okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. W tym sensie wystarczające jest przytoczenie przepisów określających te okoliczności. Jednakże pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji. Ponieważ pouczenie dotyczy zmian w stanie faktycznym i prawnym w stosunku do stanu istniejącego w dacie przyznania świadczenia, pobierający świadczenie musi mieć możliwość skonfrontowania zmian, jakie zaszły w jego przypadku, z treścią pouczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2008 roku, sygn. akt I UK 394/07, LEX nr 494135, Wyrok Sądu Najwyższego z dnia

14 marca 2006 roku, sygn. akt I UK 161/05, publ. OSNP 2007/5-6/78).

Należy w tym miejscu podkreślić, że wnioskodawczyni nie kwestionowała również okoliczności kierowania do niej pouczeń związanych z prawem do renty rodzinnej, ani też ich prawidłowości.

Wobec powyższego w ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie zachodzą przesłanki z przytoczonego wcześniej art. 138 ust. 2 pkt 1 o emeryturach

i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Dla przyjęcia podstaw w nim wskazanych wymagane jest wykazanie dwóch przesłanek. Pierwsza polega na wypłaceniu świadczeń, mimo zaistnienia okoliczności powodujących ich zawieszenie lub ustanie.

W związku z czym należy wskazać, iż organ rentowy słusznie przyjął w zaskarżonej decyzji, iż brak było podstaw do pobrania przez wnioskodawczynię świadczenia w spornym okresie, zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przepis ten uzależnia bowiem prawo do renty rodzinnej przysługującej dziecku po ukończeniu 16 roku życia od kontynuacji nauki w szkole. Druga przesłanka dotyczy zaś wykazania, że osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania, która to okoliczność została przez Sąd zbadana i nie była nawet kwestionowana przez skarżącą.

Należy także podkreślić, iż zgodnie z art. 6 k.c. to na wnioskodawczyni spoczywa ciężar udowodnienia okoliczności, z których wywodzi skutki prawne. Wnioskodawczyni zaś nie udowodniła, iż w spornym okresie nie pobrała nienależnie świadczenia rentowego.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., odwołanie wnioskodawczyni w zakresie obowiązku zwrotu pobranych świadczeń za okresy wymienione w decyzji jako niezasadne oddalił, o czym orzekł w punkcie 2 sentencji.

Natomiast w ocenie Sądu nie jest zasadne obciążenie ubezpieczonej obowiązkiem uiszczenia odsetek naliczanych do dnia wydania decyzji.

Stosownie do treści art. 84 ust 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 roku, poz. 963.) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11.

Zgodnie z ust. 9 analizowanego przepisu przepisy ust. 1-8 stosuje się także do pieniężnych świadczeń innych niż z ubezpieczeń społecznych, wypłacanych przez Zakład na mocy odrębnych przepisów.

W myśl przywołanego ust. 11 wskazanego przepisu - jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ wypłacający te świadczenia o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były nadal wypłacane, kwoty nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych podlegają zwrotowi bez odsetek za zwłokę.

Istotną kwestią jest zatem ustalenie daty wymagalności nienależnie pobranego świadczenia. Organ rentowy naliczył odsetki za okres od 11.05.2017 – 19.03.2019 - do dnia wydania spornej decyzji, a zatem niejako uznał, iż miał prawo żądać ich zwrotu już w dacie wypłaty.

Z poglądem takim nie sposób się zgodzić. Trzeba bowiem przypomnieć, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2010 roku w sprawie I UK 210/09 (LEX nr 585713).

Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że organ rentowy naliczać powinien odsetki ustawowe (art. 359 § 2 k.c.) od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. orzecznictwo Sądu Najwyższego odnoszące się do stosunków cywilnych: wyrok z dnia 8 lipca 1977 roku, sygn. akt II CR 233/77, LEX Nr 7962; uchwała z dnia 6 marca 1991 roku, III CZP 2/91, OSNAPiUS 1991, nr 7, poz. 93; wyrok z dnia 30 marca 1998 roku, III CKN 330/97, OSNAPiUS 1998, nr 12, poz. 209).

W wyroku z dnia 3 grudnia 2013 roku, w sprawie III AUa 436/13 (Lex 1409160) Sąd Apelacyjny w Łodzi wskazał także, że skoro wydanie decyzji administracyjnej jest konieczne w celu stwierdzenia obowiązku zwrotu przez ubezpieczonego - na podstawie art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - nienależnie pobranego świadczenia, nie może być mowy o opóźnieniu w spełnieniu tego obowiązku przed wydaniem tej decyzji. "Żądanie zwrotu" nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (można powiedzieć, że staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą też chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.). Konsekwencją powyższego jest, zatem uznanie, że nie ma podstaw do żądania przez organ rentowy zwrotu odsetek naliczanych od dnia wypłaty świadczenia uznanego za nienależnie pobrane.

W związku z powyższym decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie żądania zwrotu odsetek uznać należy za nieprawidłową.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych uznając, że wnioskodawczyni nie ma obowiązku zwrotu odsetek ustawowych naliczonych do dnia wydania decyzji w kwocie 891,89 zł, o czym orzekł w punkcie 1 sentencji.